

Тақризи

**муқарризи расмӣ ба рисолаи диссертационии Мирзораҳматова Гулнора
Миралиевна зери унвони “Рӯзгор ва осори Мирзо Қадам” барои дарёфти
дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10. 01. 01.-**

Адабиёти тоҷик

Дар таърихи адабиёти гаронбори форсии тоҷикӣ давраҳои муайянे вуҷуд доранд, ки дар онҳо доираҳои гуногуни адабӣ ба вуҷуд омада, аммо бар асари омилҳои гуногуни сиёсиву иҷтимоӣ аз сафҳаи таърих зудуда ё ба боди фаромӯшӣ фиканда шудаанд. Яке аз чунин марказҳои таҷаммуи адабӣ доираи адабии минтақаи Роғи Кӯлоби охирҳои асри XIX ва оғози садсолаи XX ба ҳисоб меравад, ки то ҳанӯз ҳам қисмате аз намояндагони барҷастаи он аз диди адабиётшиносони муосир дур монда, оид ба ҳаёт ва фаъолияти онҳо таҳқиқоти мукаммал ва вижга рӯйи кор наёмадаанд. Доираи адабии Роғи Кӯлоб шоирони сутӯҳи гуногунро дар оғӯши худ парваридааст, ки муҳтассоти зиндагонӣ ва эҷодиёти онҳо, ҳамчунин, вижагиҳои жанрӣ, мундариҷавиву мавзӯйӣ ва сабкиву соҳтории осори аксари онон то ба ҳанӯз сафҳаи таҳқиқи куллии пахноманд ва шоистаи як рисолаи диссертациониро надидааанд. Абдулҳамиди Қадрӣ, Валии Роғӣ, Лиқои Роғӣ, Мирзо Булбул, Мирзо Қадам, Мирзо Наими Сафедобӣ, Мисраъ, Мулло Бурҳон (Бисмил), Мухлис, Муҷрими Роғӣ шоирони барҷаста ва ҳунарманди доираи адабии авоҳири асри XIX ва ибтидои қарни XX буда, ҳанӯз дар замони ҳаёт ва фаъолияти эҷодии худ миёни суханварони Ҳатлон дорои шуҳрату эътироф гашта буданд.

Аммо, ҷойи хушнудист, ки солҳои ахир ду намояндаи доираи адабии Роғ – Муҷрими Роғӣ ва Абдуллоҳи Мисраъ, зиндагинома ва осори меросмондаи онҳо аз ҷониби Қудратулло Наимов ва Райҳонгул

Муъминова мавриди пажӯҳиши ҷиддӣ ва бисёрпаҳлӯ қарор гирифтаанд. Кудратулло Наимов дар мавзӯи “Мучрим ва ҳавзаи адабии Роғи охири асри XIX” ва Райхонгул Муъминова дар мавзӯи “Абдуллоҳи Мисраъ ва мақоми ў дар адабиёти тоҷики охири асри XIX ва ибтидои асри XX” роҷеъ ба аҳвол ва осори бοқимондаи ин ду намояндаи барҷастаи доираи адабии Роғ таҳқиқоти пурагиши бурда, роҳро барои дигар пажӯҳандагони даврони зикршудаи адабиёти тоҷик бикушоданд. Бо ин ки таҳқиқоти муҳаққиқони фавқуззикр маълумоти бисёр ва судмандеро фаропеши аҳли илм мегузоранд ва дар иртибот бар таҳқиқоти фарогири намояндағони ҷудогунаи доираи адабии Роғ дар мисоли худ беназир ҳам ҳастанд, боз ҳам метавон қайд кард, ки адабиётшиносии муосири тоҷик ба таҳқиқоти дигар шоирони ҳавзаи мазкур ва, ҳамчунин, пажӯҳиши ҷиддӣ дар атрофи муҳтассоти сабкиву услубӣ, жанрӣ ва ғоявиву соҳтории онҳо ниёз дорад. Яке аз ҳамин қабил шоироне, ки зиндагинома ва мероси адабии вай то ҳанӯз аз ҷониби ягон муҳаққиқе ба таври мукаммал омӯхта нашудааст ва ҳалоеро дар адабиётшиносии тоҷик ба вучуд овардааст, Мирзо Қадам мебошад, ки аз чеҳраҳои адабии ҳавзаи шуарои Роғ буда, ҳаёт ва фаъолияти ҳунарии ў ба охирҳои асри XIX ва ибтидои асри XX рост меояд. Аммо, ҳушбахтона, ин ҳало дар адабиётшиносии тоҷик бо рӯйи кор омадани як рисолаи арзишманди дигар зери унвони “Рӯзгор ва осори Мирзо Қадам” то ҳадди муайяне бартараф карда шуд. Рисолаи мазкур, бо ин ки орӣ аз баъзе камбуҷдо нест, ки баъдтар дар ҷойи худ ишора ҳоҳанд шуд, дар навъи худ, яъне дар иртибот бар фаъолияти боз як шоири ҳушқарҳаи доираи адабии Роғи Қӯлоб – Мирзо Қадам беназир аст. Зоро, рисолаи мазкур дар арзишгузошти умумӣ комил ва пурмуҳтавост, он дарбаргирандаи ҳама меъёрҳои дарҳӯри як рисолаи диссертационӣ мебошад, ки барои ҳимоя унвони номзадӣ пешниҳод мешавад.

Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса ва қисмати китобнома иборат буда, боби якуми он се фасл, дуюм се фаслу ду серфасл ва боби сеюм ду фаслро дар бар мегирад. Дар муқаддима муаллиф оид ба аҳаммияти мавзӯй, дараҷаи омӯхта шудани он, мақсад ва вазифаҳои таҳқик, сарчашмаҳои таҳқик, объект ва предмети таҳқик, метод ва методологияе, ки дар омӯзиши мавзӯй корбурд шудаанд, навгониҳои рисола, арзиши назарӣ ва амалии он, масоили асосии ба дифоъ пешниҳодшаванда, апробатсияи рисола ва, ~~ниҳоят~~, соҳти он маълумот додааст. Дар баррасии муҳиммияти мавзӯи таҳқиқшаванда муаллиф авомили аз таҳқиқоти муҳакқиқон дур мондани мероси адабии шоирони доираи адабии Роғро дар коҳишёбии равобити адабии онон бо марокизи фарҳангии Мовароуннаҳр – Бухоро ва Самарқанд мебинад, ки ин нуқтаи назари ўазовори дастгирӣ аст. Оид ба дараҷаи омӯхта шудани мавзӯй ҳам бояд қайд намуд, ки он то ҳанӯз ба таври ҷиддӣ ва мушаххас мавриди омӯзиш қарор нағирифтааст. Бо ин ки дар осори устод Айнӣ, Е.Э. Бертелс, А. Мирзоев, И.С. Брагинский ва Р. Ҳодизода роҷеъ ба баъзе паҳлуҳои марбут бар доираи адабии Роғ қайдҳо ба назар мерасанд, чунонки инро худи муаллифи рисола зикр намуда, аммо дар иртибот бар фаъолияти адабии Мирзо Қадам ва хусусиёти жанрии эҷодиёти вай дар онҳо маълумоте дида намешавад. Миёни адабиётшиносони давраи шӯравӣ ва муосири тоҷик А. Абибов ва И. Икромов дар иртибот бо ҳаёт ва фаъолияти шоирони доираҳои адабии Бухорои Шарқӣ таҳқиқоти арзишмандтар бурдаанд, ки дар ин бобат онҳоро метавон арҷ гузошт. А. Абибов дар китоби “Доираҳои адабии Бухорои Шарқӣ” дар хусуси чанде аз шоирони Роғи Кӯлоб, аз ҷумла Мирзо Қадам, маълумотҳо додааст. Вале, маълумоти вай оид ба Мирзо Қадам бисёр каму нокифоя буда, дар мавриди кӯшодани хусусиёти эҷодиёти шоир кумаки ҷиддӣ наменамояд. Аммо, таҳқиқоти И. Икромов аз нигоҳи қаробат ва пайванди бештар доштан бо муҳтавои мавзӯи таҳқиқнамудаи Гулнора

Мирзораҳматова шоистай ёдкарди маҳсус аст, чун онҳо бевосита ба доираи адабии Роғ ихтисос ёфтааст. Муҳаққики мазкур дар як китоби худ зери унвони “Шоирони Роғи охирҳои асри XIX ва ибтидои асри XX” ва чанд мақолае, ки ба адібони даврони зикршудаи Роғ баҳшидааст, дар хусуси зиндагиномаи Мирзо Қадам маълумоти ихтисорӣ, аммо пурарзиш дода, ҳамчунин, роҷеъ ба намунаҳои ашъори ӯ сухан рондааст, ки ин маълумоти вай дар кори диссертационии Мирзораҳматова мавриди корбурд қарор гирифтаанд. Қисматҳои дигари муқаддимаи рисола ҳам фарогири меъёрҳои роиҷи таҳқиқоти муосир буда, ба нишондодҳои КОА- и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқати ногусастаний доранд.

Дар боби якум, ки “Чараёни зиндагӣ ва мероси адабии Мирзо Қадам” унвонгузорӣ шудааст, муаллиф дар ихтирои се фасл дар хусуси доираи адабии Роғ дар охирҳои асри XIX, зиндагинома ва эҷодиёти боқимондаи Мирзо Қадам таҳқиқот бурдааст. Муаллиф дар фасли аввали боби мазкур оид ба доираи адабии Роғи Кӯлоб ва намояндагони маъруфи он монанди: Абдулҳамиди Қадрӣ, Валии Роғӣ, Лиқои Роғӣ, Мирзо Булбул, Мирзо Қадам, Мирзо Наими Сафедобӣ, Мисраъ, Мулло Бурҳон (Бисмил), Муҳлис, Муҷрими Роғӣ маълумоти судманд дода, ҳамчунин, роҷеъ ба омилҳои аз диди муҳаққиқон дур мондани ин доираи адабӣ суханҳои қобили қабулро дарҷ намудааст. Дар ин боб муаллиф роҷеъ ба нусхаҳои девони Мирзо Қадам: нусхаҳое, ки дар дасти фарзандону ақрабои шоир маҳфуз мондаанд, нусхаҳои қаламӣ ва аккосишудаи шоир ва нусхае, ки дар даврони муосир тавассути Шерхон Ватанов бо муқаддимаву таҳияи И. Икромов рӯйи чопро диддааст, сухан ронда, хусусиёти фарқунандай онро муҳаққиқона баррасӣ намудааст. Зимнан, қайд кардан шоиста аст, ки И. Икромов, чунонки худи Мирзораҳматова дар муқаддимаи рисола оварда, дар ҷамъоварӣ ва

тадвини девони ашъор ва “Қасас-ул-анбиё”- и манзуми Мирзо Қадам сахми гуфтание гузоштааст.

Дар боби дувум – “Мазмун ва мундариҷаи ғоявии ашъори Мирзо Қадам”, ки аз ду фасл иборат мебошад, муаллиф дар фасли нахуст оид ба жанрҳои хурди лирикии Мирзо Қадам ва муҳтавиёти мавзӯи онҳо таҳқиқот бурда, дар фасли дувум андешаҳои тарбиявӣ ва ахлоқии шоирро маҳалли омӯзиши мӯфассал қарор додааст. Тибқи нишондоди муаллиф, асоситарин жанрҳои хурди ғиной инҳо ғазал, қасида, қитъа, маснавиҳои ҳаҷман хурд ва рӯбоиёти ў мебошанд. Нуқтаи назари муаллиф дар фасли мазкур танҳо аз дидгоҳи мавзӯъ ва ғоя матраҳ гардидааст. Ў дар ин фасл тавониста дар пажӯҳиши асоситарин мавзӯоти мунтаҳаби шоир саъий чиддие намояд. Тибқи баррасии муаллиф, асоситарин мавзӯъҳои анвои хурди шеърии Мирзо Қадам инҳо тарғиб бар фаро гирифтани илму дониш, маҳкум кардани бесаводиву ҷаҳолат, маҳсусан ҷаҳолати динӣ, ки бар таассуб мебарад, баръакси он, таблиғ бар донишвар шудан аз фарҳанги тадайюни, накди ғайбату суханчинӣ, таърифу тавсифи дехқониву барзгари, фироқ аз ватани аслӣ, таблиғи дӯстиву рафоқат, умуман, гуманизм, ишқу муҳаббат ва ҳаҷву мutoиба мебошанд.

Дар фасли дувуми боби мазкур – “Андешаҳои тарбиявӣ-ахлоқӣ” дар ашъори ғиноии Мирзо Қадам”, чунонки аз унвонаш маълум аст, дар хусуси ҷанбаъҳои ҳикмативу андарзии ашъори шоир таҳқиқот бурда шудааст. Фасли мазкурро метавон давоми мантиқии фасли пешин номид, чун муҳтавои ҳар ду фарогири мавзӯъ ва ғоя дар ашъори Мирзо Қадам аст. Аммо, бо ин ки миёни ду фасл хусусиёти умумӣ дида мешавад, фарқияте ҳам байни ҳар ду ба назар мерасад, ки он иборат аст аз рӯҷӯи муаллиф дар фасли дувум бар мавзӯи маҳдуд: афкори тарбиявиву ахлоқӣ. Афкори пандуахлоқии Мирзо Қадам монанди: таъриф аз донишандӯзӣ, накӯҳиши ҳаромхӯрӣ, баръакси ин, таблиғ бар дарёфти

лукмаи ҳалол, тарғиби аъмоли солех, танқиди дурӯғгӯйӣ, таблиғи гуманизму инсондӯстӣ, накӯҳиши ғайбат, таъкид бар айблӯшӣ, таъкид бар камхобӣ ва амсоли инҳо аз мавзӯъҳои марказии эҷодиёти вай маҳсуб шуда, қариб дар ҳама жанрҳои хурди лирикии ў момехӯранд. Яке аз ҳусусиятҳои назарраси ҳамин фасл дар он ҷилдигар мешавад, ки назари Мирзо Қадам ба ҷузъитарин мавзӯъҳое, ки дар фикри аксар дарнаменамоянд, дар ин фасл маҳалли таҳқиқ қарор гирифтааст ва он ҳам аз дидгоҳи пандуахлоқии шоир.

Дар фасли сеюми боби дувум – “Қасас-ул-анбиё”- и манзуми Мирзо Қадам” муаллиф дар ҳитай ду зерfasl оид ба бурунсоҳт ва аҳаммияти тарбиявии қиссаи маъруф, ки аз ҷониби Мирзо Қадам дар қолаби маснавӣ ба назм дароварда шуда, таҳқиқот мебарад. Тибқи нишондоди Мирзорахматова, “Қасас-ул-анбиё”- и манзуми Мирзо Қадам дар баҳри рамали мусаддаси маҳзуф ё мақсур ба силки назм кашида шудааст, яъне: фо-ъи-ло-тун / фо-ъи-ло-тун / фо-ъи-лун. Муаллиф, қаблан, дар бобати вижагиҳои вазни мазкур, зихофот ва қоғияҳои роиҷи ин маснавӣ сухан ронда, баъдан ба баёни иҷмолии мавзӯъ ва мундариҷаи гоявии асари мазкур мепардозад. Дар зерфасли баъдӣ арзиши дидактикаи асар баррасӣ гардида, зимни он нуктаҳои пандомӯзи онро, ки ҷиҳати тарбияи маънавӣ ва тарбиявии инсон судманданд, баррасӣ менамояд. Нуктаҳои пандомӯзи дарёфтаи муаллиф таблиғи хоксориву тавозуъ, ба кор машғул будан, ба моли дигарон тамаъ накардан, даст ба дуздиву ғорат назадан, ҷуз аз моли худ масраф накардан, ба асли хеш рӯй овардан, роҳи ростро баргузидан, ба норостӣ муросо накардан, аз гузашта ибрат гирифтан, ташвиқи сабру таҳаммул, накӯкорӣ, сафову покизагӣ, ҷавонмардӣ, носозгорӣ бо зулму тааддӣ, донистани ҳаққи хешу ҳамсоя мебошанд, ки ҳамагӣ дар даврони имрӯз ҳам баҳри тарбияи ҷавонону наврасон ва, умуман, ҷомеа, аз аҳаммият ҳолӣ нестанд.

Боби сеюми рисола – “Хусусиятҳои сабкиву бадеии ашъори Мирзо Қадам” қисмати мунтаҳои он ба ҳисоб рафта, муаллиф дар он роҷеъ ба сабки баён ва забону тарзи гуфтор ва вижагиҳои бадеии ашъори шоир таҳқиқот бурдааст. Дар фасли аввали боб муаллифи рисола сабки пардози Мирзо Қадамро дар эҷоди анвои гуногуни шеърии ў баррасӣ карда, ҳамчунин, мароҳили ташаккули онро мавриди таҳқиқ қарор додааст. Вижагиҳое, ки муаллиф дар иртибот бар тарзи гӯйиши шоир дарёфта, равониву салосати сухан, оммафаҳмӣ, мавҷуд будани аносирӣ мардумӣ дар сухани шоир, истифода аз забони гуфтугӯйӣ мебошанд. Як вижагии сухани Мирзо Қадам фахлавиёти ў мебошад, ки бо лаҳҷаи роғӣ гуфта шудаанд. Дар ин росто муаллиф бар ин ақида аст, ки ҳарчанд мусирони Мирзо Қадам, аксаран, бо таъсири сабки бедилӣ бештар ба мураккабгӯйиву мармузписандӣ майл доштанд, сабки баёни Мирзо Қадам бар хилоғи ин анъана сабки сода аст. Муаллифи рисола дар бобати сабки Мирзо Қадам, ҳамчунин, қайд менамояд, ки бо вучуди гироиш ба тарзи содаву қаломи наздик ба мардум, дар эҷодиёти шоир намунаҳои зиёде аз ашъор вомехӯранд, ки дар онҳо забони аз ҳайси риояти қавоиди грамматикий устувор ва аз нигоҳи сабк наздик бо услуби қудамо ва қарин бо бадеъгуфтории онҳо саҳт маҳсус аст. Ду марҳала дар пардоз ва пироиши сухани Мирзо Қадам аз ҷониби муаллифи рисола дарёфта шуданд, ки шоистаи дастгирӣ мебошанд. Мирзорахматова тавониста, ки тавассути баррасии ин мароҳил сайри такомули истеъдоду ҳунари шоирӣ Мирзо Қадамро нишон дода, симои аслии шоирро дар саҳнаи эҷоди қаломи манзум инъикос намояд. Маълум мешавад, ки муаллиф девон ва манзуماи “Қасас-ул-анбиё”- и шоирро мавриди пажӯҳишиҳо ва ковишиҳои ҷиддӣ қарор дода, ҳар як гуфтори ўро аз парвезани сабку услугбузаронидааст. Мароҳили такомули сабку услуги эҷодӣ дар ашъори ғиноии Мирзо Қадам аз нигоҳи муаллифи рисола инҳоянд: якум: марҳалаи татаббуъ ва пайравӣ ба қудамо; дувум:

марҳалаи истиқлоли фикрӣ дар пардози сухан, ки маҳсус танҳо бар силки сухантиrozии вай мебошад. Ин натиҷагирии муаллиф қобили таваҷҷӯҳ буда, тавассути онҳо сабку салиқаи воқеии шоир инъикос гардидаанд.

Дар фасли дувуми боби сеюм – “Хусусиятҳои бадеии ашъори Мирзо Қадам”, ки ба таҳқиқи корбурд ва дараҷаи истифодаи воситаҳои тасвири бадеӣ ихтисос ёфтааст, муаллиф қӯшидааст санъатҳои асосӣ ва марказиеро, ки Мирзо Қадам дар эҷодиёти хеш мустафод шуда, баррасӣ намояд. Тибқи дарёфтҳои муаллифи рисола, санъатҳои монанди: тавсиф, таҷохули ориф, тасниғуссиғот, ҳашв, ташбех, истиора, бароати истеҳлол, такрор, саволу ҷавоб, талмех, киноя, сиёқатулаъдод, тағсир, муроотунназир, муболигаву иғроқ, иштиқоқ, иҳом, тарсеъ, тазод, тамсил дар пириш ва ороиши сухани Мирзо Қадам истифода гардида, агар аз як тараф, бадеяти онро фароҳам оварда бошанд, аз сӯйи дигар сабку салиқа ва ҳунари маҳсуси шоирии вайро инъикос намудаанд. Муаллиф зимни баррасии санъатҳои бадеии ашъори Мирзо Қадам дар хусуси ҳусни матлаъ, ҳусни мақтаъ ва зуқофиятан низ, ки дар эҷодиёти шоир мукаррар вомехӯранд, таҳқиқот бурда, ба василаи онҳо ҳадди бадеяятро дар бурунсоҳти сухани шоир ба тасбият расонидааст.

Қисмати хулосаи кор, ки фарогири чаҳордаҳ нукта аст, муҳтавои таҳқиқотро ба тариқи бас муъҷаз натиҷагирий менамояд. Дар ин қисмат муаллиф ақоид ва назарияи илмии хешро дар иртибот бар зиндагинома, фаъолияти эҷодӣ, нусхаҳои “Девон” ва “Қасас-ул-анбиё”- и Мирзо Қадам хулосабандӣ намуда, асоситарин хусусиёти ашъор, сабк ва салиқаи шоирии ўро дар маъраз мегузорад. Мирзорахматова дар хулоса муҳтавову мундариҷаи корро натиҷагирий карда тавонистааст, ҳама нуктаҳои дарёftai вай дар ин росто муътамад ва қобили дастгириянд.

Китобномаи кор ҳам қобили тавсиф аст, чун дар он тарзи истифода ва меъёрҳои корбурди адабиёт ба инобат гирифта шудаанд.

Аммо, чун дар аксари рисолаҳои илмӣ, дар кори Мирзораҳматова низ баъзе нуқсонҳову ғалатҳо ва камбуҷдо ба ҷашм дармеоянд, ки рабт бар нақшай кор, имло, услуб, андешаҳои назарии муаллиф ва чопи рисола доранд ва вучуди онҳо, дар умум, боиси костагиву қубҳи кор мегарданд.

1.Бо ин ки муҳтавои кор нақшай матраҳнамудаи онро ба пуррагӣ фаро гирифта, нақшай кор ниёз ба тағйироту ҷобаҷокунӣ ва таҷдиди назар дорад. Ба андешаи мо, фасли аввали боби дувум бо ҳамин ном ба фасли охири боби якум, яъне ба фасли марбут бар эҷодиёти шоир интиқол дода мешуд ва дар он дар ҳусуси бурунсоҳти жанрҳои хурди лирикӣ сухан мерафт, беҳтар буд. Бад-ин минвол, фасли аввали боби дувум бо тағйири ном, масалан бо унвони “Мавзӯъҳои марказӣ дар ашъори хурди лирикии Мирзо Қадам” мешуд, беҳтар буд, чун муҳтавои ин фасл, аслан, на ҳасисаҳои бурунсоҳти ашъори шоир, балки вижагиҳои мавзӯи онро дарбар мегирад.

2.Зерфасли якуми фасли сеюми боби дуюмро муаллиф метавонист ба фасли охири боби якум гузаронад, чун миёни ҳар ду алоқаи мантиқӣ вучуд дорад. Дар фасли сеюми боби дувум танҳо зерфасли дувуми он меомад, хубтар буд, чун он ба ҷанбаъҳои маърифатӣ ва ахлоқии “Қасас-ул-анбиё” ихтисос ёфтааст, ки аз ҳайси фарогирии мавзӯъ бо боби зирасти он аз ҳайси мавзӯъ алоқаманд аст.

3.Дар фасли аввали боби якуми кор муаллиф қайд намудааст, ки жанри аз ҳама ривоҷдошта миёни шоирони доираи адабии Роғ ғазал ба ҳисоб меравад, аммо авомили таваҷҷӯҳи бештари шоирон ба жанри мазкурро шарҳ надодааст. Дар ин росто бояд зикр намуд, ки қисмати аъзами шоирони ҳавзаҳои адабии Мовароуннаҳр, аз ҷумла доираи адабии Роғи Кӯлоб ҳам, ногузир зери таъсири шуарои баландмақоми соҳибзавқ монанди Соиби Табрезӣ, Мирзо Абдулқодири Бедил ва

Миробид Сайидои Насафӣ мондаанд. Ҳамин таваҷҷуҳи маҳсуси шоирони роғӣ ба жанри ғазал ~~худ~~ яке аз нишонаҳои майли онҳо ба тарзи сухантиrozии маъруф ба сабки ҳиндӣ ва сабки бедилӣ аст. Дар сабки ҳиндӣ яке аз хусусиятҳои асосӣ ин рушду инкишифи бесобиқаи ғазал мебошад ва дар нигоҳ бар ҳамин вижагӣ сабки ҳиндиро муҳаққиқон сабки ғазал ҳам гуфтаанд, ки ин арзишгузориро барои сабкҳои дигар надидаем. Дар иртибот бар ин гуфтаҳо, муаллифи рисола агар дар фасле ҷудогуна дар хусуси нишонаҳои сабки қудамо дар мисоли шоирони сабки ҳиндӣ дар ашъори Мирзо Қадам фаслеро мепардоҳт, бар пуррагии рисола мефузуд. Ин корро муаллиф метавонад дар корҳои минбаъдаи худ ва ё дар омода кардани монографияи илмии худ анҷом бидиҳад, зоро рисолаи Мирзорахматова, ки номзадӣ аст, зарфияти онро надорад ва муаллиф маҷбур аст бар яке аз фаслҳои кор бикоҳад.

4. Дар рисола ҷо-ҷо ғалатҳои техниқӣ ва имлой вомехӯранд, ки ислоҳи онҳо ҳусни корро хубтар менамояд. Аз ҷумла дар саҳифаҳои 34, 49 ва 65 ҷандҳои техниқӣ ба дида дармеоянд, ки дар онҳо вожаҳо ё якҷо омадаанд, ё ба ҷойи ҳарфи зарурӣ дигар ҳарф омадааст. Ағлоти имлой низ дар саҳифаҳои кор ғоҳо (масалан, саҳ. 13 ва 20) ба назар мерасанд. Дар чунин ғалатҳо вожае, ки у- и дароз надорад, чунин у- ро гирифтааст (масалан: *ӯҳда*) ё вожае, ки бояд бо ҳарфи хурд навишта шавад, бо ҳарфи қалон оварда шудааст (масалан: *Шӯравӣ* дар маънои нисбат) ва монанди инҳо.

5. Миёни ғалатҳои навишторӣ ғалатҳои услубӣ низ дар кор дида мешаванд, ки ин барои ҳар муҳаққиқ нобахшидани аст. Ин ғалатҳо дар саҳифаҳои 13, 14, 27, 74 ва 134 мавҷуданд, ки ҳусни корро, дар ҳақиқат, коҳиши медиҳанд. Мисоли яке аз чунин ғалатҳо, ки дар саҳифаи 134 муаллиф муртакиб шудааст: “Вай ба таъкиди шоир дили софи беолоишу ба ҳар гуна савол омада дошта бошад” Шояд муаллиф дар ҷумлаи мазкур дар ҷойи *омада – омода* гуфтаний бошад? Дар ин сурат ҳам ҷумла

норавшан ва мубҳаму бемантиқ аст. Бар иловаи вучуди ғалатҳои услубӣ дар кор ҷумлае дарёфт гардид, ки нотамом аст: “Шоҳу ҳокимони Афғонистонро мебоист, ҳам худ ва ҳам доранд”. Чунонки дида мешавад, мақсуди муаллиф аз тарҳрезии ҷумла маълум намегардад.

Аммо, бояд қайд намуд, ки рисола ба ҷиҳати таҳқиқоти ягонаи фарогир ва пурмуҳтаво будан дар мавзӯи ҳаёт ва фаъолияти як чехраи доираи адабии қисмати Роғи Ҳатлон дар адабиётшиносии кунуни тоҷик дастоварди хуб ва ба ҷиҳати ҷанбаи мӯътамади назарӣ ва амалии худ дорои аҳаммияти вижга мебошад. Маълумот ва андешаҳои назарии муаллифи рисоларо метавон дар таҳқиқоти минбаъдаи мубассит бар таърихи адабиёти тоҷик дар асрҳои XIX-XX, ҳамчунин, дар таълифи китобу мақолаҳои марбут бар сабку услуга истифода бурд. Бинобар ин, дар нигоҳ бар муваффакиятҳои кор, вучуди ҳамчунин ғалатҳо бар ҳусн ва тамомати куллии кор коҳиши ҷиддиеро ба бор намеоранд, чун онҳо ислоҳшавандаанд ва муаллиф метавонад зимни таҳияи монографияи илмии худ онҳоро ислоҳ намояд. Фишурдаи рисола ҳам бо муҳтавои кор комилан мувофиқат дорад. Дар фишурда 6 мақолаи муаллифи рисола дарҷ ёфтаанд, ки ҳамагӣ дар маҷаллаҳои илмӣ ва пазируftашудаи КОА Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Россия ба ҷоп расидаанд ва ба пуррагӣ мундариҷаи асосии рисолаи диссертационии муаллифро инъикос менамоянд.

Рисола дар сатҳи мутобиқ бо рисолаҳои диссертационӣ навишта шуда, ба талаботи умумии Комиссияи олии аттестационӣ ҷавобгӯ аст ва муаллифи он Мирзорҳматова Гулнора Миralieva сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10. 01. 01. - Адабиёти тоҷик мебошад.

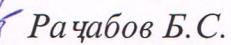
Д.и.ф., профессори кафедраи
забони тоҷикии ДДМИТ:

Сайдҷаъфаров О.Ш.

Имзои Сайдҷаъфаров О.Ш. дар таҳсил менамоям.

Сардори шуъбаи қадрҳои ДДМИТ:

Рахматов Б.С.

